

Kurikulárne dokumenty v medzinárodnom kontexte ako inštitucionálne východiská predprimárnej edukácie

Szabóová, Edita

Curricular Documents in an International Context as Institutional Background to Pre-Primary Education **Abstract**

The paper is aimed at characterising the curricular documents for pre-primary education in an international context. The implementation of education is influenced not only by the theoretical knowledge of teachers teaching a particular direction and specific didactic applications, but also by options that the legislation of a particular state offers. The analysis of the state programme of Slovakia is a mandatory part of the course grade 1 programme for pre-school and elementary education studies at the J. Selye University in Komárno. Nowadays, both daily and external students come from Hungary and Romania. We provide our students with the possibility to review the content of state programmes in Hungary and Romania by means of individual consultations. We focus on the detection of efficiency provided by our consultations for this target group, the results of which are presented here too.

Key words: curricular documents, international context, pre-primary education, J. Selye University in Komárno, curriculum, students, individual consultations, efficiency, results

Kľúčové slová: kurikulárne dokumenty, predprimárna edukácia, medzinárodný kontext, Univerzita J. Selyeho v Komárne, študijný program, študenti, individuálne konzultácie, efektivita, výsledky

Úvod

Edukácia, ktorá sa realizuje inštitucionálne v zariadeniach prináležiacich do školského systému, sa deje na základe spoločenskej objednávky a je teda výrazne determinovaná školskou politikou konkrétneho štátu. Sociokultúrne prostredie prostredníctvom výkonnej moci vyjadruje požiadavky, ktoré školy a školské zariadenia musia spĺňať. Pedagogickí pracovníci na základe odbornej spôsobilosti následne rozhodujú o charaktere didaktickej transpozície, teda o spôsoboch realizácie kultúrnej transmisie vzhľadom na druh, stupeň, charakter školy, úroveň učiacich sa subjektov a vzhľadom na vlastné odborné spôsobilosti. Preto realizácia jednotlivých pedagogických smerov je ovplyvnená nielen teoretickou znalosťou pedagógov konkrétneho pedagogického smeru a jeho konkrétnej didaktickej aplikácie, ale aj možnosťami, ktoré prezentuje legislatíva konkrétneho štátu. Vzhľadom na uvedené sa preto zaoberáme legislatívnymi východiskami, ktoré reprezentujú kurikulárne materiály vytvárajúce základný legislatívny rámec, ktorý je nutné rešpektovať pri realizovaní edukácie v materskej škole.

Analýza obsahu Štátneho vzdelávacieho programu ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie (2008) je súčasťou štúdia 1. stupňa študijného odboru predškolská a elementárna pedagogika na Univerzite J. Selyeho v Komárne. Orientačnú informáciu o štruktúre štátnych programov Maďarska i Rumunska získajú študenti v rámci predmetu didaktika 3 (programy a koncepcie materskej školy). Problematike sa obširnejšie venujú zúčastňovatelia s možnosťou absolvovania pravidelných konzultácií. Pre tento postup sme sa rozhodli z dôvodu, že tak dennú, ako i externú formu výučby navštevujú i študenti, ktorí prichádzajú z Maďarska a Rumunska. V akademickom roku 2013/2014 po predbežnom prieskume záujmu sme realizovali individuálne konzultácie pre dve študentky (jedna z Maďarska a jedna z Rumunska), ktoré prejavili záujem sa venovať tejto problematike. Takýmto prístupom umožníme nadobudnúť kompetencie pri plánovaní edukácie (kde majú taktiež povinnosť vychádzať z platných kurikulárnych dokumentov daného štátu). Práve z uvedeného dôvodu sme sa rozhodli charakterizovať okrem vzdelávacích programov Slovenska i programy týchto štátov a následne uviesť výsledky zistenia efektivity individuálnych konzultácií z pohľadu študentiek, ktoré sa tejto aktivity zúčastňujú.

Kurikulárne dokumenty charakterizujeme z pohľadu nasledovných kritérií:

- legislatívne východiská – platné zákony, vyhlášky;
- charakteristika hlavného cieľa edukácie;
- určenie profilu absolventa;
- požiadavky na odbornosť v rámci personálneho zabezpečenia;
- stručná charakteristika edukácie a jej organizácie (Szabóová 2011).

Kurikulárne dokumenty v Slovenskej republike

Legislatívne východiská: Materské školy sa zaraďujú do vzdelávacieho systému ako prvý stupeň vzdelávania podľa zákona č. 245/2008 Z. z. - Zákon o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Podľa tohto zákona sa určujú dve úrovne vzdelávacích programov. Prvou úrovňou je v súčasnosti platný štátny kurikulárny dokument pre predprimárne vzdelávanie, ktorý bol schválený na gremiálnej porade ministra školstva 19. júna 2008, a to Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie (ďalej len ŠtVP ISCED 0, 2008), ktorý je vydaný v štátnom jazyku, absentuje preklad programu pre potreby učiteľov predprimárneho vzdelávania, ktorí pôsobia v materských školách s vyučovacím jazykom národnostných menšín. Na Univerzite J. Selyeho tento problém vyriešili (aspoň čiastočne) študenti, ktorí z vlastných finančných prostriedkov zabezpečili jazykový preklad do maďarského jazyka. Po preštudovaní textu sme však zistili terminologické chyby, ktoré postupne odstraňujeme

riešením projektu KEGA 04UJS-4/2012 Vzdelávací portál pre učiteľov a študentov škôl s vyučovacím jazykom maďarským na Slovensku (2012-14). Veríme, že nami vytvorený vzdelávací portál uľahčí vedenie dvojjazyčnej dokumentácie v inštitúciách s vyučovacím jazykom maďarským.

V súčasnosti prebieha obsahová reforma tohto programu. Nový štátny program má byť schválený v roku 2014 a do pedagogickej praxe aplikovaný od septembra 2015. Jeho názov sa mení na Štátny vzdelávací program pre materské školy (predprimárne vzdelávanie).

Druhú úroveň dvojúrovňového vzdelávacieho modelu tvorí školský vzdelávací program konkrétnej materskej školy (ďalej len ŠkVP). Týmto dokumentom disponuje každá materská škola od 1. septembra 2009. Na jeho tvorbe sa podieľal (sa mal podieľať) celý pedagogický kolektív. Zodpovedný za vypracovanie a aplikáciu programu je riaditeľ materskej školy.

Z pohľadu pedagógov a rodičov má takýto dokument veľký význam, lebo pedagóg presne vie, kam má smerovať, pritom však má slobodu výberu rôznych edukačných cieľov, edukačných aktivít, stratégií, učebných zdrojov, spôsobov hodnotenia a pod.. Edukačný proces môže realizovať podľa vlastných predstáv a rodič má možnosť sa oboznámiť s „ponukou materskej školy“, na základe čoho sa môže rozhodnúť pre zápis svojho dieťaťa do niektorej z nich. Pomocou pri vypracovaní ŠkVP pre učiteľov predprimárneho vzdelávania je príručka, ktorá je metodickým materiálom (Hajdúková a kol. 2009). V tomto dokumente sa vymedzuje zameranie materskej školy, poslanie výchovy a vzdelávania, strategické ciele, stupeň vzdelávania, ktorý sa dosahuje v danej inštitúcii, dĺžka dochádzky a formy edukácie, vyučovací jazyk, spôsob a podmienky ukončenia daného stupňa vzdelávania a vydávania dokladu o získanom vzdelávaní, personálne zabezpečenie, materiálno-technické a priestorové podmienky, podmienky pre bezpečnosť a ochrany zdravia, vnútorný systém kontroly a hodnotenia tak detí predškolského veku, ako aj zamestnancov. V programe sú uvedené aj požiadavky na kontinuálne vzdelávanie pedagogických zamestnancov školy (základné informácie o možnosti vzdelávať sa obsahuje Vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 445/2009 Z. z. o kontinuálnom vzdelávaní, kreditoch a atestáciách pedagogických a odborných zamestnancov a Zákon č. 568/2009 Z.z. o celoživotnom vzdelávaní). Školský vzdelávací program následne obsahuje učebné osnovy. Pri ich koncipovaní sa vychádzalo z kurikulárneho dokumentu prvého stupňa vzdelávania (ŠtVP ISCED 0, 2008). V prevažnej väčšine sa v týchto učebných osnovách určili obsahové celky (témy, respektíve podtémy) pre celý školský rok, obsahové štandardy, výkonové štandardy (špecifické ciele) v tematických okruhoch a vzdelávacích oblastiach pre učiteľmi určené tematické celky (témy/podtémy). Tento dokument obsahuje vo všeobecnej rovine i stratégie edukácie, učebné zdroje tak pre učiteľku ako aj pre deti, metódy a prostriedky hodnotenia. Samozrejme konkrétnejšie sa uvedú vo výchovno-vzdelávacích plánoch/projektoch na určené obdobie. Možnosť voľby stratégií a učebných zdrojov je potrebné prenechať učiteľovi, ktorý s danou skupinou pracuje,

pretože každý môže mať iné východiská, iný pohľad na edukáciu. Každý učiteľ sa slobodne rozhoduje akým spôsobom edukáciu realizuje, aký konkrétny didaktický prístup využije. V prípade ak členom skupiny je i dieťa s odloženou povinnou dochádzkou, alebo so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a bolo zistené v konkrétnej vzdelávacej oblasti potreba individuálneho vzdelávania učiteľ postupuje na základe individuálneho vzdelávacieho plánu, ktorý je nápomocný pri diferencovaní v edukačnom procese. Má to svoje výhody pre pedagóga i v korekcií požiadaviek vo vzťahu k dieťaťu (Stredl 2013).

Pri plánovaní metód a prostriedkov hodnotenia, ako i počas realizovania konceptu hodnotenia je potrebné naplánovať a využiť interaktívne vzťahy zúčastnených subjektov edukácie (Horváthová – Szökö 2013). Výsledky hodnotenia učiteľ zdokumentuje a využije pri ďalšom plánovaní, kde má možnosť stanoviť konkrétne edukačné ciele, stratégie, učebné zdroje a metódy a prostriedky hodnotenia práve na základe výstupu z predchádzajúceho edukačného pôsobenia. Kikušová (2010) zdôrazňuje kritériá tvorby konkrétnych edukačných cieľov. Uvedené ciele musia byť:

- reálne (úplne konkrétne vyjadriť efekt učenia sa detí v istom časovom úseku v jednej edukačnej oblasti) ;
- presné (vyjadriť presne, čo sa má dieťa naučiť);
- dosiahnuteľné (učiacimi sa subjektmi dosiahnuteľné);
- diagnostikovateľné (učiteľom kontrolovateľné);
- hodnotiteľné (učiteľom vyhodnotiteľné).

Hlavný cieľ: „Hlavným cieľom predprimárneho vzdelávania je dosiahnuť optimálnu perceptuálno-motorickú, kognitívnu a citovo-sociálnu úroveň ako základ pripravenosti na školské vzdelávanie a na život v spoločnosti. Východiskom je jedinečnosť dieťaťa, aktívne učenie a začleňovanie do skupiny a kolektívu“ (ŠtVP ISCED 0, 2008, 5).

Profil absolventa: Absolventom sa stáva dieťa, ktoré má spôsobilosti vo vzťahu k základom kultúrnej, čitateľskej, matematickej a prírodovednej gramotnosti, je pripravené na vstup do primárneho vzdelávania a na aktívny život v spoločnosti.

Profil absolventa je koncipovaný prostredníctvom kľúčových kompetencií:

- psychomotorické,
- osobnostné/intrapersonálne (základy sebauvedomenia a základy angažovanosti)
- sociálne/interpersonálne,
- kognitívne (základy riešenia problémov, základy kritického myslenia a základy tvorivého myslenia),

- komunikatívne,
- učebné,
- informatívne (ŠtVP ISCED 0, 2008, 7–10).

Vymedzenie kompetencií sa chápe relatívne, ide tu o dosahovanie základov kompetencií dieťaťa. Tento stupeň vzdelávania získa dieťa absolvovaním posledného roku vzdelávacieho programu tohto stupňa.

Plánovaný revidovaný program vymedzuje kompetencie podľa Európskeho referenčného rámca:

- komunikácia v materinskom jazyku,
- komunikácia v cudzích jazykoch,
- matematická kompetencia a základné kompetencie v oblasti vedy a techniky,
- digitálna kompetencia, naučiť sa učiť,
- spoločenské a občianske kompetencie,
- iniciatívnosť a podnikavosť,
- kultúrne povedomie a vyjadrovanie

Samozrejme dieťa po absolvovaní predprimárneho vzdelávania nemusí disponovať všetkými uvedenými kompetenciami, ale spĺňanie dimenzií školskej pripravenosti vytvára podmienky na osvojenie si požadovaných kompetencií v budúcnosti (www.iris-knihy.sk/.../ISCED0_na-pripomienkovanie.pdf)

Personálne zabezpečenie: Edukáciu zabezpečujú učitelia predprimárneho vzdelávania (používa sa aj pojem učiteľ materskej školy), ktorí spĺňajú podmienky odbornej a pedagogickej spôsobilosti podľa platnej legislatívy (postačuje stredoškolské vzdelanie, ale je možnosť získania 1., 2. a 3. stupňa vysokoškolského vzdelávania) v podmienkach adekvátneho materiálno-technického, ako aj priestorového zabezpečenia, s povinnosťou priamej práce s deťmi 28 hodín týždenne a s možnosťou absolvovať niektoré z typov akreditovaného kontinuálneho vzdelávania. Pri vytváraní podmienok výchovy a vzdelávania je potrebné zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia, ako aj prihliadanie na osobitosti výchovy a vzdelávania pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (podrobne ŠtVP ISCED 0, 2008, 29–36).

Charakteristika edukácie a jej organizácia: Predprimárnej edukácie sa zúčastňujú deti spravidla od troch (s možnosťou od dvoch rokov) do šiestich rokov. Prednostne sa prijímajú deti, ktoré dovŕšili piaty rok veku, a deti s odloženým (alebo s dodatočne odloženým) začiatkom plnenia povinnej školskej dochádzky. Zápis do základnej školy je povinný pre deti, ktoré v danom roku do 31. augusta dovŕšia šiesty rok veku. Rodič na základe odborného odporúčania sa môže rozhodnúť pre odloženie plnenia povinnej školskej dochádzky a dieťa naďalej ostáva súčasťou predprimárnej edukácie.

Materská škola môže mať formu celodenného, niekoľkoročného vzdelávania. Môžu sa zriadiť samostatné triedy pre deti, ktoré v nasledujúcom roku začínajú povinnú školskú dochádzku, aj samostatné triedy s priamou účasťou rodičov – zákonných zástupcov v kombinácii s domácou prípravou detí na povinnú školskú dochádzku, poldenné zaškolenie (štyri až päť hodín predpoludňajšej alebo popoludňajšej dochádzky) a tiež je možná individuálna predprimárna edukácia, a to v jazyku štátnom alebo v jazyku príslušnej národnostnej menšiny (kde sa realizuje aj komunikácia v štátnom jazyku). Môžeme konštatovať, že jazyk „...ako determinant samotnej existencie národnosti poukazuje na životaschopnosť jazykovej enklávy v podmienkach prirodzeného bilingválneho vývinu...“ (Šenkár 2012, 76–77). Aj z toho dôvodu je zreteľným krokom vpred spomínaná predprimárna edukácia v jazyku národnostnej menšiny, samozrejme, s adekvátnou mierou kontaktu so štátnym jazykom.

V programe (pod názvom Dieťa a svet), sú uvedené tematické okruhy:

- ja som;
- ľudia;
- kultúra;
- príroda

Po preštudovaní návrhu na zmenu programu sme zistili, že tematické okruhy sa vypúšťajú.

V ŠtVP ISCED 0 (2008) sa definujú nasledujúce vzdelávacie oblasti:

- perceptuálno-motorická;
- kognitívna;
- sociálno-emocionálna.

V budúcnosti sa plánuje aj v tejto oblasti zmena a to v súlade so Štátnym vzdelávacím programom ISCED 1 – primárne vzdelávanie (2008). Vzdelávacie oblasti sú naplánované nasledovne:

- jazyk a komunikácia;
- matematika a práca s informáciami;
- človek a príroda;
- človek a spoločnosť;
- človek a svet práce;
- umenie a kultúra;
- zdravie a pohyb (www.iris-knihy.sk/.../ISCED0_na-pripomienkovanie.pdf).

Okrem hlavných cieľov sa vymedzujú vzdelávacie štandardy:

- obsahové štandardy – ako prostriedok vzdelávania;
- výkonové štandardy, ktoré majú explicitnú podobu školskej spôsobilosti. Vyjadrené sú v pozorovateľných a hodnotiteľných výkonoch pre obdobie posledného roku predprimárneho vzdelávania (podrobne ŠtVP ISCED 0, 2008, 14–26).

Podľa návrhu nového ŠtVP sa priradujú i *evaluačné otázky* (www.iris-knihy.sk/.../ISCED0_na-pripomienkovanie.pdf), ako nový prvok, ktoré sú určené pre pedagógov a napomáhajú k riadenému a funkčnému procesu vyhodnocovania aktuálnej vývinovej úrovne detí.

Organizačné usporiadanie denných činností:

- hry a hrové činnosti;
- pohybové a relaxačné cvičenia;
- pobyt vonku;
- odpočinok;
- činnosti zabezpečujúce životosprávu (ako osobná hygiena, stravovanie, stolovanie, sa zabezpečuje počas celého dňa v rámci stanovenom alebo pevne stanovenom časovom rozpätí, podľa koncepcie materskej školy).

Organizujú sa *edukačné aktivity* alebo samostatne, alebo v rámci hier a hrových činností, pohybových činností, počas pobytu vonku, atď., a to v organizačnej forme podľa usporiadania učiacich sa subjektov: *frontálnej, skupinovej a individuálnej* (podrobne ŠtVP ISCED 0, 2008, 27–29).

Orientačne sú určené zásady a oporné body na vypracovanie školských vzdelávacích programov pre materské školy, ktoré tvoria druhú úroveň dvojúrovňového modelu vzdelávacích programov (podrobne ŠtVP ISCED 0, 2008, 36–38).

Kurikulárne dokumenty v Maďarsku ako inštitucionálne východiská predprimárnej edukácie

Legislatívne východiská: Materská škola je samostatná inštitúcia v sústave škôl podľa Zákona č. LXXIX/1993 § 94 (3) v znení zmien a doplnkov. Nariadenie vlády 137/1996. (VIII. 28.) s úpravou podľa Nariadenia vlády 255/2009 (XI. 20) určuje Štátny základný výchovný program pre materské školy, v pôvodnom znení *Országos Óvodai Nevelési Alapprogram* (ďalej len ONAP, 2009), ktorý je platný od 1. septembra 1996, upravený s platnosťou od 20. novembra 2009 tvorí prvú úroveň výchovných programov. Je vydaný v štátnom jazyku. Ďalšia úprava je pripravovaná v súčasnosti, predpokladaná povinnosť akceptovania úprav od 01. 09. 2014.

Druhú úroveň výchovných programov tvorí miestny výchovný program materskej školy – *Helyi Óvodai Nevelési Program* (ďalej len HOP), ktorý je koncipovaný podobne ako v našom štáte s možnosťou adaptácie niektorého z existujúcich programov (vydali ich štátne inštitúcie), alebo s možnosťou vytvoriť nový program. HOP vypracovali pedagogické kolektívy s odbornou pomocou (poradenstvo ku konkrétnemu programu konkrétnej materskej školy). Pri tvorbe miestnych programov sa odporúča vychádzať z podmienok danej materskej školy, zdôrazňuje sa vytváranie podmienok na zabezpečenie výchovy detí aj etnických a národnostných skupín, ako aj detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ak danú materskú školu navštevujú.

Vymedzujú sa úlohy materskej školy, organizačné zabezpečenie a jeho zásady – personálne zabezpečenie, materiálno-technické a priestorové podmienky, podmienky na bezpečnosť a ochranu zdravia, činnosti a úlohy pedagógov v rámci jednotlivých denných činností a očakávané stupne rozvoja (podobne ako v učebných osnovách v našom štáte). Pri ich určení sa vychádzalo z dokumentu 1. stupňa ONAP (2009). Témy, respektíve podtémy sa predbežne určia na celý školský rok s možnosťami ich meniť, každý pedagóg má slobodu výberu metód, stratégií, foriem edukácie.

Hlavný cieľ: Hlavným cieľom je komplexný a vyvážený rozvoj osobnosti, pomoc pri sebarozvíjaní s prihliadnutím na vekové a individuálne osobitosti (ONAP,2009).

Profil absolventa: Absolventom sa stáva dieťa, ktoré získa spôsobilosti na vstup do základnej školy. Podmienkou začatia povinnej školskej dochádzky je somatická, psychická a sociálna zrelosť každého dieťaťa, spôsobilosť prispôbiť sa požiadavkám školskej dochádzky.

Personálne zabezpečenie: Edukáciu zabezpečujú učitelia materských škôl, ktorí spĺňajú podmienky odbornej a pedagogickej spôsobilosti podľa platnej legislatívy. Požiadavkou je minimálne vysokoškolské vzdelanie 1. stupňa, a to od roku 1993 – pre každého pedagóga, ktorý predpokladane mal odpracovať viac ako 10 rokov po dosiahnutí dôchodkového veku. Povinnosťou je odpracovať týždenne 32 hodín priamej práce s deťmi (pre cvičných učiteľov materských škôl 24 hodín). Ich povinnosťou je vzdelávať sa a získať kredity v rámci akreditovaných vzdelávacích programov (za 7 rokov 120 kreditov, financovanie vzdelávania zabezpečuje zriaďovateľ, má vopred vyčlenenú sumu, ktorú získa od štátu). Súčasťou ich hodnotenia je vedenia portfólia (od roku 2013).

Povinnými súčasťami portfólia sú:

- obal (meno, inštitúcia, prípadne logo inštitúcie, dátum) ;
- obsah;
- životopis (europass) ;
- kópie dokladov o vzdelaní, ukončené vzdelávania (osvedčenia, diplomy) ;

- výsledky hodnotenia z posledných troch/ štyroch rokov;
- aktivity;
- karietový rast;
- aktívna účasť na tvorbe miestnych dokumentov;
- aktívna účasť v projektoch, inovácie, ocenenia;
- aktívne výstupy z metodických dní.

Ďalšími súčasťami portfólia môžu byť:

- doterajšie výsledky (ovplyvňujúce faktory pedagogickej činnosti) ;
- osobnosti (ovplyvňujúce odbornosť) ;
- sebareflexia;
- odborná/metodická činnosť;
- publikácie, prednášky, tréningy;
- odporúčania, hodnotenie záverečných prác;
- efektivita vzdelávania sa;
- pedagogická koncepcia;
- spoločenské aktivity;
- dobrovoľnícka činnosť.

V materských školách pracuje aj pomocný personál (s nižším vzdelaním), ich povinnosťou je vykonávať pomocné práce (ukladanie pomôcok, rozkladanie postielok, obliekanie detí, pomoc pri sebaobsluže, atď.). Edukácia sa zabezpečuje v podmienkach adekvátneho veku primeraného materiálne-technického, ako aj priestorového zabezpečenia. Pri vytváraní podmienok edukácie je potrebné zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia, ako aj prihliadanie na osobitosti výchovy a vzdelávania pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a etnické a národnostné skupiny. Vyzdvihuje zabezpečenie podmienok aj pre zamestnancov materskej školy, ako aj vytváranie priestoru pre komunikáciu s rodičmi.

Charakteristika a organizácia výchovy v materskej škole: Materskú školu navštevujú deti spravidla od troch rokov až po vstup do základnej školy (zo zákona je zápis do základnej školy povinný pre deti, ktoré v danom roku do 31. mája dovŕšia šesť rokov), tak isto je možné umiestniť deti od dvoch rokov, ak to kapacita materskej školy umožňuje. Dochádzka do materskej školy je povinná od piateho veku dieťaťa.

Materská škola môže mať formu celodennej alebo poldennej niekoľkoročnej dochádzky. Dôraz sa kladie na zavedenie inovačných pedagogických koncepcií, umožňuje slobodu výberu rôznych didaktických postupov pre učiteľov materských škôl.

Štátny výchovný program vymedzuje všeobecné úlohy, a to zabezpečenie:

- správnej životosprávy: opatrovanie, ochrana, uspokojenie životných potrieb, túžby po pohybe, koordinácia, zabezpečenie adekvátnych podmienok pre zdravý vývin aj v spolupráci s inými odborníkmi,
- sociálno-emocionálneho rozvoja – vytváranie pozitívnej klímy, utváranie pozitívnych vzťahov: dieťa – pedagóg, dieťa – pomocný personál, dieťa – dieťa, rozvíjanie sebadôvery, sebaistoty, samostatnosti, vlastnej identity, vzájomnej úcty, vzájomnej pomoci, zabezpečenie zážitkov, zabezpečenie odborníkov pre deti vyžadujúce osobitnú starostlivosť, atď.,
- kognitívneho rozvoja – komunikatívnych spôsobilostí, vytváranie priestoru na hru, pre konštruovanie vlastného poznania, na zážitkové učenie každého dieťaťa.

V každej oblasti edukácie – somatickej, psychickej a sociálnej, sú vymedzené spôsobilosti, ktoré dieťa má dosiahnuť ku koncu dochádzky do materskej školy (podobne ako v našom štátnom programe kompetencie). Identifikujú sa v ňom činnosti s vymedzením požiadaviek:

- hra ako najdôležitejšia a najviac preferovaná činnosť s prevahou voľných hier – vybraných a organizovaných deťmi;
- básne a rozprávky s dôrazom na rozvíjanie komunikačných spôsobilostí v materinskom jazyku a na sebavyjadrovanie detí;
- spev-hudba – hry so spevom s dôrazom na získanie základov v oblasti hudobnej výchovy prostredníctvom správneho výberu hudobného materiálu na rozvíjanie sluchového vnemu, rytmického cítania, spievania a pohybových spôsobilostí s dôrazom na materinský jazyk, v prípade etnických a národnostných menšín aj s dôrazom na udržanie a rozvíjanie identity dieťaťa danej komunity;
- výtvarné činnosti-modelovanie – technické práce s dôrazom na rozvíjanie rozvoj spôsobilostí v rámci používania materiálu a osvojovania rôznych techník, zabezpečenie priestoru na tvorbu, sebavyjadrovania, radosť z činností, zážitku – nezdôrazňuje sa dôležitosť produktu, ale samotný proces;
- pohyb – upevňuje a rozvíja sa sila, šikovnosť, rýchlosť, výdrž, akceptovanie ostatných subjektov, orientácia v priestore, rozhodovanie, prispôsobenie sa, a to v budove materskej školy, ako aj v prírode a na dvore materskej školy každodenne;
- poznávanie vonkajšieho sveta – získanie skúsenosti z priameho a nepriameho prostredia materskej školy, poznanie základných charakteristík vlastnej krajiny, tu žijúcich ľudí, národnej kultúry, hodnôt rodiny a širšej komunity a ich ochrany, zdôrazňuje sa vytváranie vlastných myšlienkových konceptov a ich prezentácia;

- pracovné činnosti – sebaobsluha, prijatie úloh a ich plnenie prostredníctvom hrových aktivít, získanie základov na vykonanie činností pracovného charakteru;
- učenie sa v procese – s dôrazom na získanie spôsobilosti vlastnou aktívnou účasťou dieťaťa, skúmanie, bádanie, získanie skúseností činnosťou, skúmaním, bádáním, riešením problému a vlastnou tvorivou prácou, nepreferuje sa odovzdávanie vedomostí prostredníctvom pedagógov.

Zdôrazňuje sa rola pedagóga ako pomocníka, facilitátora, partnera, ktorý má za úlohu vytvárať podmienky a pomáhať pri získaní spôsobilostí detí, ktorému sa odporúča využívanie inovatívnych prístupov.

Kurikulárne dokumenty v Rumunsku ako inštitucionálne východiská predprimárnej edukácie

Legislatívne východiská: Štátom stanoveným východiskovým dokumentom je kurikulum pre deti predškolského veku (*Curriculum pentru învățământ preșcolar*) s platnosťou od roku 2008 (ďalej len CPIP), podľa zákona *Legea pentru învățământului* nr. 84/1995 a 128/1998 a tvorí prvú úroveň dvojúrovňových kurikul. Je vydaný v štátnom jazyku, do jazykov národnostných menšín preložili inšpektori pre vnútornú potrebu učiteľov (poznámka: v našej práci sme vychádzali z maďarského prekladu).

Druhú úroveň tvoria miestne kurikula (CPIPG), ktoré podobne ako v predchádzajúcich štátoch vychádzajú z povinného dokumentu na prvej úrovni a sú prispôbené miestnym podmienkam danej materskej školy. Tento dokument bolo povinnosťou vypracovať od roku 1995 podľa platnej legislatívy a prispôbiť po vydaní CPIP (2008), inovovaného štátneho kurikula.

Hlavný cieľ: Hlavným cieľom je rozvíjanie zdravej, celistvej osobnosti, získanie somatickej, kognitívnej a sociálnej spôsobilosti detí predškolského veku na vstup do základnej školy a predchádzanie vzniku porúch učenia sa prostredníctvom vytvárania adekvátnych podmienok edukácie v materskej škole. Zdôrazňuje sa vytváranie identity, sebahodnotenia, nadobúdanie a rozvíjanie morálnych a kultúrnych hodnôt.

Profil absolventa: Absolventom sa stáva dieťa, ktoré získa spôsobilosti na vstup do základnej školy v oblastiach: jazyk a komunikácia, vedné disciplíny, človek a spoločnosť, estetika a kreativita, psychomotorika (podrobne CPIP, 2008, s. 8 – 14).

Personálne zabezpečenie: Edukáciu zabezpečujú učitelia materských škôl, ktorí spĺňajú podmienky odbornej a pedagogickej spôsobilosti podľa platnej legislatívy (lyceum – stredoškolské vzdelanie, alebo vysokoškolské vzdelanie 1. stupňa, do roku 2012 každý pedagóg so stredoškolským vzdelaním je povinný sa prihlásiť na vysokoškolské štúdium 1. stupňa) s povinnosťou priamej práce s deťmi 25 hodín týždenne, s povinnosťou vzdelávať sa na akreditovaných vzdelávacích aktivitách získaním kreditov (za 5 rokov 90 kreditov). V materských školách pracuje aj pomocný personál (podobne ako v Maďarsku), od roku 2010 s povinnosťou absolvovania polročného kurzu, nevyžaduje sa stredoškolské vzdelanie.

Charakteristika edukácie a jej organizácia v materskej škole: Materská škola môže mať formu celodennej alebo poldennej niekoľkoročnej dochádzky. Materskú školu navštevujú deti od troch do siedmich rokov života (ak dieťa do 1. septembra daného roku dovŕšilo 7 rokov, stáva sa pre neho školská dochádzka povinná, na odporúčanie učiteľov materských škôl rodič môže zapísať dieťa aj ako šesťročné). Od 1. októbra 2010 je návšteva materskej školy povinná pre deti rok pred začatím povinnej školskej dochádzky. Pri vytváraní podmienok edukácie je potrebné prihliadať na bezpečnosť a ochranu zdravia, ako aj rešpektovanie požiadaviek detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. V kurikule je určený rámcový učebný plán, a to:

- pre 3–5-ročné deti v materských školách s poldennou dochádzkou a osobitne pre materské školy s celodennou dochádzkou;
- pre 5–7-ročné deti v materských školách s poldennou dochádzkou a osobitne pre materské školy s celodennou dochádzkou. Uvedené sú aj činnosti v jednotlivých oblastiach vzdelávania aj s vymedzením aplikácie jednotlivých oblastí týždenne (podľa typu materskej školy).

Kurikulum obsahuje konkrétne návrhy činností rozpracované v tematických celkoch pre aplikáciu projektov/tematických týždňov/dní (podrobne CPIP, 2008, 15–36), ktoré sú osobitne vypracované pre vekovú skupinu 3–5-ročných detí a pre deti 5–7-ročné, čo sa odráža aj v konkrétnych návrhoch.

Predstavili sme tri rôzne kurikulárne dokumenty z troch rôznych štátov a dospeli sme k názoru, že i keď sa terminologicky mierne diferencujú, filozofia týchto programov sa výrazne neodlišuje. Vychádza z akceptovania osobnosti dieťaťa ako aktívneho subjektu a hlavným cieľom je rozvíjanie osobnosti dieťaťa predškolského veku. Rozdiely nachádzame v pojmoch. V edukácii materskej školy sa v každom štáte uprednostňuje činnostný a procesuálny charakter. Pre nás dôležitým faktorom je, že v každom uvedenom štáte sa vychádza z miestnych programov: v Slovenskej republike školský vzdelávací program materskej školy, v Maďarsku miestny výchovný program materskej školy, v Rumunsku

miestne kurikulum materskej školy, a učitelia majú možnosť slobodne sa rozhodnúť pre aplikáciu nimi vybraných pedagogických koncepcií podľa vlastných odborných spôsobilostí. Takže každý učiteľ plánuje, pripravuje, realizuje a hodnotí edukáciu podľa takeého prístupu, s ktorým sa stotožňuje a pre ktorý má adekvátne odborné kompetencie.

Mierne rozdiely sú zrejmé pri legislatívnom vymedzení začatia povinnej školskej dochádzky. Veková hranica sa v jednotlivých štátoch odlišuje – na Slovensku začiatok povinnej školskej dochádzky a nástup dieťaťa na primárne vzdelávanie sa legislatívne vymedzuje šiestym rokom veku dieťaťa, ktorý musí dosiahnuť do 31. augusta, v Maďarsku dosiahnutím 6 šiestym roku veku, ktorý musí dosiahnuť do 31. mája, a v Rumunsku sa začiatok povinnej školskej dochádzky vymedzuje až dosiahnutím siedmeho roku veku života dieťaťa do 1. septembra daného roka.

Najväčšie rozdiely v legislatívnych podmienkach sme zistili v podmienkach odbornej a pedagogickej spôsobilosti. Podľa platnej legislatívy okrem Slovenska je požiadavkou v oboch štátoch vysokoškolské vzdelanie, na Slovensku je v súčasnosti postačujúce stredoškolské vzdelanie. Je síce možnosť študovať na vysokých školách, nie je to však povinnosť a legislatívna podmienka. Tiež absentuje v legislatívnych podmienkach status pomocného personálu.

Zisťovanie efektivity individuálnych konzultácií zameraných na obsah štátnych kurikulumných dokumentov Maďarska a Rumunska pre študentov Univerzity J. Selyeho

Študentky pochádzajúce z iných štátov (z Maďarska/Rumunska) počas akademického roka 2013/2014 mali možnosť sa prihlásiť na individuálne konzultačné hodiny, ktoré zabezpečila Katedra predškolskej a elementárnej pedagogiky, Pedagogickej fakulty Univerzity J. Selyeho. Túto možnosť využili dve študentky (jedna z Maďarska, jedna z Rumunska).

Ku koncu akademického roka sme vytýčili náš cieľ: zistenie efektivity individuálnych konzultácií zameraných na obsah štátnych kurikulumných dokumentov Maďarska/Rumunska.

Takto charakterizovaný cieľ sme pre konkrétnejšie zrealizovanie rozčlenili na nasledovné čiastkové ciele:

- Zistenie spôsobilosti nachádzať rozdiely v pojmoch štátneho kurikulumného dokumentu Maďarska/Rumunska a Slovenska.
- Zistenie spokojnosti s obsahom individuálnych konzultácií.
- Zistenie návrhov obsahových zmien konzultácií.
- Zistenie využiteľnosti získaných skúseností.

Na základe nami stanovených cieľov sme formulovali otázky:

- Ako dokážu vysvetliť rozdiely, ktoré je potrebné akceptovať pri plánovaní edukácie materskej školy v Maďarsku/Rumunsku a na Slovensku?
- Sú spokojné/nespokojné s obsahom individuálnych konzultácií?
- Čo navrhujú zmeniť v obsahu konzultácií?
- Ako plánujú využiť získané skúsenosti v budúcnosti?

Oslovili sme obe študentky, ktoré pravidelne navštevovali individuálne konzultáčnne hodiny. Verbálnymi výpovedami o písomných plánoch edukácie materskej školy, ktoré je možné uplatniť v štáte z ktorého pochádzajú sme získali údaje, ktoré sme vyhodnotili obsahovou analýzou. Realizovali sme krátky rozhovor, ktorý nám napomáhal pri plnení niektorých čiastkových cieľov.

Individuálne vyhodnotenie participantiek

Vyhodnotením verbálnej výpovede o písomnom pláne edukácie materskej školy participantky 1 (Maďarsko) sme zistili, že participantka využíva terminológiu, ktorá je uvedená v štátnom kurikulárnom dokumente Maďarska. Upozornila na rozdielne pomenovanie obsahu vzdelávania. Porovнала pomenovanie denných činností podľa dokumentu v Maďarsku. Ďalej uviedla, že nie je potrebné uvádzať kľúčové kompetencie detí, tematické okruhy, vzdelávacie oblasti, pretože v štátnom dokumente Maďarska nie sú uvedené. Poukázala na pojmové rozdiely vo vzťahu k požiadavkám pri ukončení predškolskej výchovy. Taktiež uviedla, že ostatné súčasti plánu sa plne stotožňujú s plánmi, ktoré vytvárajú podľa požiadaviek na Slovensku.

Konštatujeme, že kognitívne konštrukty participantky 1 vyjadrujú pochopenie obsahu štátneho kurikulárneho dokumentu rodnej krajiny s následnou aplikáciou do písomného plánu vychádzajúc z požiadaviek štátneho kurikulárneho dokumentu Maďarska.

Rozhovorom sme zistili, že považuje za samozrejmosť povinnosť plánovania edukácie podľa štruktúry ŠtVP ISCED 0 (2008), nakoľko sa rozhodla študovať na Univerzite J. Selyeho. Nečakala však takúto príležitosť a práve preto považuje za pozitívum oboznámiť sa i s obsahom štátneho kurikulárneho dokumentu Maďarska. Poďakovala sa za možnosť individuálnej konzultácie o problematike podľa vlastnej potreby. Vyjadrila svoju spokojnosť s obsahovou náplňou konzultácií s dôrazom na praktickú časť – tvorbu pojmovej mapy a koncipovanie plánov. Participantka prezentovala, že po obsahovej stránke by nič nezmenila. Vyjadrila sa, že po ukončení štúdia vidí možnosť uplatnenia sa v Maďarsku, nakoľko získala širší prehľad hlavne z oblasti plánovania edukačnej činnosti v materskej škole (hlavne v oblasti pojmov). Verí, že v prípade ak sa stane učiteľkou v štáte, kde žije nebude mať žiadne problémy.

Vyhodnotením verbálnej výpovede o písomnom pláne edukácie materskej školy participantky 2 (Rumunsko) sme zistili, že participantka vo svojom pláne uvádza i pojmy, ktoré sú špecifické pre slovenský ŠtVP ISCED 0 (2008). Nakoľko štátny kurikulárny dokument Rumunska obsahuje konkrétne návrhy tém a obsahu, v tejto oblasti nemala problém pri vyhľadávaní. Uviedla však niektoré pojmy, ktoré sú charakteristické pre kurikulárny dokument Slovenska, ako napr. vzdelávaciu oblasť, kľúčové kompetencie podľa ŠtVP ISCED 0 (2008). Pri vysvetľovaní jednotlivých pojmov preukázala neistotu. Ostatné súčasti plánu boli uvedené správne.

Konštatujeme, že kognitívne konštrukty participantky 2 vyjadrujú čiastočné pochopenie obsahu štátneho kurikulárneho dokumentu rodnej krajiny s následnou aplikáciou do písomného plánu vychádzajúc z požiadaviek štátneho kurikulárneho dokumentu Rumunska.

Rozhovorom sme zistili, že participantka je spokojná s obsahovou náplňou konzultácií. V budúcnosti by privítala viac konzultačných hodín, podľa možnosti i skupinovo. Potvrdila, že uprednostňuje skupinovú organizáciu práce, nakoľko sa jej lepšie pracuje v kooperácii s rovesníkmi. Akceptovanie tejto požiadavky závisí od počtu záujemcov.

Vyjadřila sa, že po ukončení štúdia neplánuje vykonávať profesiu učiteľky materskej školy v Rumunsku, ale na Slovensku, nakoľko sa mieni vydať za občana Slovenskej republiky, a rada by sa tu udomácnila. Predpokladá, že viac využije plánovania edukácie podľa štruktúry ŠtVP ISCED 0 (2008). Konzultácie navštevovala z dôvodu, aby vedela porovnať štátne kurikulárne dokumenty štátu z ktorého pochádza, a štátu, kde plánuje pracovať. Nevyklučuje však, že získané skúsenosti využije počas písania odborných článkov/prác. Priznala, že v takomto prípade pristúpi k podrobnej analýze štátneho kurikulárneho dokumentu Rumunska.

Zhrnutie výsledkov

Vyhodnotením sme zistili, že participantka 1 z Maďarska preukázala úplné pochopenie obsahu štátneho kurikulárneho dokumentu štátu z ktorého pochádza s následnou aplikáciou do písomného plánu vychádzajúc z požiadaviek štátneho kurikulárneho dokumentu Maďarska.

Inú kategóriu sme zistili u participantky 2 z Rumunska, ktorá preukázala iba čiastočné pochopenie obsahu štátneho kurikulárneho dokumentu rodnej krajiny s následnou aplikáciou do písomného plánu vychádzajúc z požiadaviek štátneho kurikulárneho dokumentu Rumunska.

Participantka 1 dokázala vysvetliť všetky rozdiely, ktoré je potrebné akceptovať pri plánovaní edukácie materskej školy vo svojej rodnej krajine a na Slovensku. Participantka 2 mala isté problémy. Vyskytli sa problémy hlavne v aplikácií pojmov pri tvorbe plánu. Využívala i také, ktoré nie sú uvedené v štátnom kurikulárnom dokumente Rumunska.

Obe participantky vyjadrili spokojnosť vo vzťahu k obsahu individuálnych konzultácií, ktoré boli zamerané na obsahovú stránku štátnych kurikulárnych dokumentov svojej rodnej krajiny. Participantka 1 vyzdvihla praktickú aplikáciu, participantka 2 možnosť spoznania tohto dokumentu.

Participantka 1 nenavrholo žiadne zmeny, participantka 2 by privítala skupinovú formu konzultácií, čo samozrejme závisí od počtu záujemcov.

Participantka 1 predpokladá, že profesiu učiteľky materskej školy bude vykonávať vo svojej rodnej krajine a využije získané skúsenosti individuálnych konzultácií. Participantka 2 podobné plány nemá, rada by ostala v Slovenskej republike, takže predpokladane získané skúsenosti využije po intenzívnejšom štúdiu počas písaní odborných článkov/prác.

Napriek niektorým negatívam môžeme konštatovať, že ponúknuté individuálne konzultácie pre danú cieľovú skupinu bolo efektívne.

Veríme, že i v budúcnosti bude záujem o takýto druh konzultácie a práve takou stratégiou uľahčíme študentom uplatniť sa v štáte, kde žijú, napriek tomu, že študovali v inom štáte.

Záver

Učítelia predprimárneho vzdelávania sú povinní vychádzať pri plánovaní a realizovaní edukácie z platných kurikulárnych dokumentov toho ktorého štátu. Nakoľko v odbore predškolská a elementárna pedagogika na 1. stupni štúdia pripravujeme študentov práve na výkon tejto profesie, považujeme za povinnosť sa venovať analýze obsahu kurikulárnych dokumentov Slovenska. Veríme, že i v budúcnosti sa nám podarí rozvíjať kompetencie študentov v tejto oblasti.

Individuálne sa venujeme i záujemcom, ktorí prichádzajú z iného štátu ako zo Slovenskej republiky a to možnosťou individuálnych konzultačných hodín, ktoré zabezpečuje Katedra predškolskej a elementárnej pedagogiky, Pedagogickej fakulty Univerzity J. Selyeho v Komárne. Veríme, že i v budúcnosti bude záujem o takýto druh konzultácie a práve takouto stratégiou uľahčíme tejto cieľovej skupine sa uplatniť v štáte, kde žijú.

Literatúra

Az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja. 2009. Budapest: MKK, 2009.

Curriculum pentru învățământ preșcolar (2008): București: Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului 2008.

Hajdúková, Viera a kol. (2009): *Metodika na tvorbu školských vzdelávacích programov pre materské školy*. Bratislava: MPC.

Horváthová, Kinga – Szókö, István (2013): *Kontrola hodnotenia žiackych výkonov v národnostných školách na Slovensku*. Komárno: Univerzita J. Selyeho – Selye János Egyetem /Monographia Comaromienses 9./

KEGA 004UJS-4/2012 *Vzdelávací portál pre učiteľov a študentov škôl s vyučovacím jazykom maďarským na Slovensku (2012-14)*

Kikušová, Soňa 2010. *Plánovanie, organizácia a realizácia (týždenných) kurikulárnych projektov v podmienkach súčasnej predškolskej edukácie*. Školiaci materiál pre účastníkov vzdelávania. Nепublikované texty. 2010.

Šenkár, Patrik (2012): O kultúrnych súradniciach Slovákov v Rumunsku. *Slovenské pohľady na literatúru, umenie a život* 4+128/12, s. 76–80.

Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie. 2008. Bratislava: Ministerstvo školstva Slovenskej republiky 2008.

Štátny vzdelávací program pre materské školy (predprimárne vzdelávanie)

[cit. 15-06-2014, 16.48] dostupné na internete: www.iris-knihy.sk/.../ISCEDO_na-pripomienkovanie.pdf

Strédl, Terézia (2013): *Inkluzív pedagogia avagy a gyogypedagógiáról másképp*. Komárom: Selye János Egyetem Tanárképző Kar /Monographia Comaromienses 14./

Szabóová, Edita (2011): *Pedagogické kompetencie učiteľa materskej školy pre projektový prístup v edukácii*. Dizertačná práca. Bratislava: PF Univerzity Komenského v Bratislave, 2011. 264 s.

Vyhláška 445/2009 o kontinuálnom vzdelávaní, kreditoch a atestáciach pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov. Bratislava: MŠ SR, 2009

Zákon č. 568/2009 Z.z. o celoživotnom vzdelávaní. Bratislava: MŠ SR, 2009